

ایراد امر مختومه

در رویه دادگاهها

گروه پژوهشی
انتشارات چراغ دانش

فهرست کلی

معرفی ایراد امر مختومه	۷
ایراد امر مختومه در آرای دیوان عالی کشور	۱۹
ایراد امر مختومه در آرای دادگاهها	۶۹
ایراد امر مختومه در نشست‌های قضایی	۱۷۵
ایراد امر مختومه در نظریات مشورتی	۲۲۱
ایراد امر مختومه در قوانین و مقررات	۲۲۷
منابع و مأخذ	۲۳۳

فهرست جزئی

معرفی ایراد امر مختومه	۷
مبحث اول: ایرادات در آیین دادرسی مدنی	۹
مبحث دوم: ایراد امر مختومه	۱۳
مبحث سوم: شرایط تحقق اعتبار امر مختومه	۱۴
گفتار اول: وحدت اصحاب دعوا	۱۴
گفتار دوم: وحدت سبب	۱۴
گفتار سوم: وحدت موضوع	۱۴
گفتار چهارم: صدور حکم قطعی	۱۵
مبحث چهارم: رسیدگی به ایراد امر مختومه	۱۶
گفتار اول: مهلت طرح ایراد امر مختومه	۱۶
گفتار دوم: مرجع رسیدگی به ایراد امر مختومه	۱۶
گفتار سوم: آثار ایراد امر مختومه	۱۷
ایراد امر مختومه در آرای دیوان عالی کشور	۱۹
۱. اعتبار امر قضاوت شده در خصوص شکایت از صدور اجراییه و عملیات اجرایی	۲۱
۲. فرجام‌خواهی نسبت به دعوی راجع به موقوفه	۲۸
۳. قاعده اعتبار امر مختوم نسبت به دعوی طلاق مبتنی بر عسر و حرج	۴۱
۴. شرط صدور قرار ابطال دادخواست به جهت عدم پرداخت هزینه کارشناسی	۴۷
۵. عدم وجود اعتبار امر قضاوت شده در دعوی طلاق ناشی از عسر و حرج	۵۴

ایراد امر مختومه در آرای دادگاهها	۶۹
مبحث اول: آرای دادگاههای بدوی و تجدیدنظر	۷۱
۱. عدم جواز تجدید مطلع نسبت به قضیه مختومه	۷۱
۲. تشخیص اعتبار امر مختومه	۷۵
۳. شمول اعتبار امر قضاوت شده در رابطه با قرارها	۸۱
۴. طرح دعوی به طور تکرار	۸۶
۵. اعتبار مختومه در مورد قرارها	۸۶
۶. عدم شمول اعتبار امر قضاوت شده بر دعوای تخلیه مورد اجاره به لحاظ نیاز شخصی	۸۹
۷. اثر رأی تنفیذ اعتبار عقد بر دعوی اثبات فسخ عقد	۹۱
۸. اعتبار امر مختومه و دعوی ابطال مستندات حکم صادره بر آن اساس	۹۳
۹. موارد صدور قرار عدم استماع دعوا	۱۰۱
۱۰. حکم رد دعوای طلاق و اعتبار امر مختومه	۱۰۳
۱۱. لزوم وحدت خواسته‌ها در اعتبار امر مختومه	۱۰۵
۱۲. شرایط اعتبار امر مختومه	۱۱۰
۱۳. فقدان اعتبار امر مختومه در مورد تغییر محل ملاقات فرزند مشترک	۱۱۲
۱۴. اعتبار صلح عادی اموال غیرمنقول	۱۱۷
۱۵. استرداد دادخواست تجدیدنظر خواهی	۱۱۹
۱۶. قلمرو احکام قانون ماده واحده حفظ اعتبار اسناد سجلی	۱۲۱
۱۷. اعتبار امر مختومه در دعوای طلاق	۱۲۴
۱۸. اعتبار امر قضاوت شده در دعوای طلاق	۱۲۷
۱۹. اعتبار امر مختومه در دعوای تجویز ازدواج مجدد	۱۳۰
۲۰. استماع مجدد دعوای تحویل مبیع به لحاظ اعلام آمادگی خریدار برای پرداخت ثمن	۱۳۲
۲۱. عدم جریان امر مختوم در قرارهای قاطع دعوی	۱۳۵
۲۲. استماع مجدد دعوای تحویل مبیع به لحاظ اعلام آمادگی خریدار برای پرداخت ثمن	۱۳۷
۲۳. عدم جریان امر مختوم در قرارهای قاطع دعوی	۱۴۰
۲۴. اعتبار امر مختومه در دعوای حضانت	۱۴۲
۲۵. ادعای اعتبار امر قضاوت شده نسبت به موضوع طلاق	۱۴۷
۲۶. اعتبار امر مختومه در دعوای ملاقات فرزند	۱۴۹
۲۷. اعتبار امر مختومه در دعوای تعدیل تقسیط مهریه	۱۵۱
۲۸. مطالبه مجدد اجور معوقه پس از صدور دادنامه در مورد آن	۱۵۳

۲۹. عدم استماع دعوی اثبات قرارداد ۱۵۶
- مبحث دوم: آرای دادگاه عالی انتظامی قضات ۱۶۰
۱. تجدید رسیدگی به امور مختومه ۱۶۰
۲. تخلف رسیدگی مجدد به دعوی مشمول اعتبار امر قضاوت شده ۱۶۲
۳. تخلف رسیدگی مجدد به دعوی مشمول اعتبار امر قضاوت شده ۱۶۲
۴. تخلف رسیدگی مجدد به دعوی مشمول اعتبار امر قضاوت شده ۱۶۳
۵. تخلف رسیدگی مجدد به دعوی مشمول اعتبار امر قضاوت شده ۱۶۳
۶. تخلف رسیدگی مجدد به دعوی مشمول اعتبار امر قضاوت شده ۱۶۵
۷. تخلف رسیدگی مجدد به دعوی مشمول اعتبار امر قضاوت شده ۱۶۵
۸. تخلف رسیدگی مجدد به دعوی مشمول اعتبار امر قضاوت شده ۱۶۶
۹. شرایط امور محکوم بها ۱۶۶
۱۰. رسیدگی مجدد به امر مختومه ۱۶۸
۱۱. تخلف رسیدگی مجدد به پرونده ۱۶۹
۱۲. عدم رسیدگی به تخلفات انتظامی رئیس دادگاه حقوقی ۲ ..... ۱۶۹
۱۳. رد تقاضای مجدد محکومیت قاضی به دلیل اعتبار امر مختومه ۱۷۰
۱۴. عدم توجه به طرح ایراد امر مختومه ۱۷۱
۱۵. تخلف در تشخیص اعتبار امر مختومه ۱۷۱
۱۶. عدم رسیدگی به دلیل اعتبار امر مختومه ۱۷۲
۱۷. تشخیص اعتبار امر قضاوت شده ۱۷۳
- ایراد امر مختومه در نشست‌های قضایی ۱۷۵**
۱. اعتبار امر مختومه ۱۷۷
۲. اعتبار امر مختوم برای دعوی نفقه زوجه یا اولاد ۱۷۸
۳. اعتبار امر مختوم در خصوص طلاق ۱۷۹
۴. استدلال دادگاه حین صدور حکم و اعتبار امر مختومه ۱۸۱
۵. قابلیت اجرایی و اعتبار امر مختومه داشتن گزارش اصلاحی ۱۸۳
۶. میزان اعتبار امر مختوم در دعوی که دلیل آن منحصراً شهادت شهود است ۱۸۵
۷. تقلیل اقساط محکوم به و اعتبار امر مختوم ۱۸۷
۸. نحوه عمل دارنده چک پس از شکایت کیفری ۱۸۸
۹. عدم جواز طرح مجدد دعوا برای مطالبه مازاد بر خواسته قبلی ۱۹۰
۱۰. عدم شمول اعتبار امر مختومه نسبت به قرارهای دادگاه ۱۹۱

۱۱۱	اقامه ایرادات موضوع ماده ۸۴ قانون آیین دادرسی مدنی
۱۹۴	عدم جواز طرح مجدد دعوا در صورت استرداد دعوا توسط خواهان
۱۹۶	موارد و آثار قرار سقوط دعوا در آیین دادرسی مدنی و قانون ثبت اسناد و املاک
۲۰۰	عدم جواز طرح مجدد شکایت کیفری پس از قرار منع پیگرد در دعاوی تصرف عدوانی
۲۰۱	رسیدگی به دعوی جعلیت سند و صدور حکم و آثار آن
۲۰۴	اثبات ادعای وراثت افراد دیگر و تقاضای ابطال تقسیم نامه
۲۰۶	افزایش میزان نفقه با توجه به رشد تورم
۲۰۸	اثر عدم قید مهلت سه ماهه مقرر در ماده ۲۸ قانون روابط موجر و مستأجر در حکم
۲۱۰	سقوط دعوی مستأجر و تکرار مجدد دعوا در مرجع صالح
۲۱۳	اقامه دعوا علیه ظهرنویس سفته
۲۱۴	اثبات ادعای وراثت افراد دیگر و تقاضای ابطال تقسیم
۲۱۶	اجرای دو حکم پرداخت وجه چک با استرداد لاشه همان چک
۲۱۷	تقاضای مجدد کاهش میزان اقساط معسر
۲۲۱	ایراد امر مختومه در نظریات مشورتی
۲۲۳	۱. اعتبار امر مختومه اعتراض ثالث
۲۲۳	۲. اعتبار امر قضاوت شده در رابطه با ابطال صلح نامهی موضوع دعوی دیگر
۲۲۵	۳. عدول دادستان از رأی دادگاه عمومی حقوقی مبنی بر ضبط وثیقه
۲۲۷	ایراد امر مختومه در قوانین و مقررات
۲۲۹	از قانون آیین دادرسی مدنی
۲۲۹	ایرادات و موانع رسیدگی
۲۳۳	منابع و مأخذ

فصل اول

معرفی ایراد امر مختومه

مبحث اول: ایرادات در آیین دادرسی مدنی

ایراد در آیین دادرسی مدنی به معنی اشکالی است که یکی از اصحاب دعوا می‌تواند بر خود دعوا، قاضی، طرف مقابل، صلاحیت دادگاه و نماینده طرف مقابل بگیرد.^۱ ایرادات به چند دسته تقسیم می‌شوند:

۱. ایراداتی که سبب می‌گردد دعوا از یک مرجع به مرجع دیگر برود، به عبارت دیگر ایراداتی که موجب تغییر مرجع رسیدگی می‌شود.

الف) ایراد عدم صلاحیت ذاتی: بند یکم ماده ۸۴ قانون آ.د.م بیان می‌دارد: «در موارد زیر خوانده می‌تواند ضمن پاسخ نسبت به ماهیت دعوا ایراد کند؛ دادگاه صلاحیت نداشته باشد»

ب) ایراد عدم صلاحیت محلی: همان‌طور که در بالا ذکر گردید ماده ۸۴ قانون آیین دادرسی مدنی در بند یکم به ایراد عدم صلاحیت دادگاه‌ها اشاره نموده است این صلاحیت شامل هر دو نوع صلاحیت می‌گردد یعنی هم صلاحیت ذاتی دادگاه‌ها و هم صلاحیت محلی را در برمی‌گیرد. در صورت وارد بودن این ایراد دادگاه قرار عدم صلاحیت صادر می‌کند و رسیدگی به دعوا در مرجع دیگری ادامه می‌یابد.

ج) ایراد امر مطروحه: برابر بند دوم ماده ۸۴ قانون آ.د.م: «در مورد زیر نیز خوانده می‌تواند ضمن پاسخ به ماهیت دعوا ایراد کند: دعوا بین همان اشخاص در همان دادگاه یا دادگاه هم‌عرض دیگری

---

۱. محمدجعفر جعفری لنگرودی، *مبسوط در ترمینولوژی حقوق*، تهران، کتاب‌خانه گنج دانش، ۱۳۷۸،

قبلاً اقامه شده و تحت رسیدگی باشد و یا اگر همان دعوا نیست
 دعوایی باشد که با ادعای خواهان ارتباط کامل دارد.»

۲. دسته دوم ایراداتی هستند که موجب می‌شوند یک مانع موقتی در
 جریان رسیدگی ایجاد شود. پس از رفع این موانع رسیدگی مجدداً ادامه
 پیدا می‌کند.

الف) ایراد عدم اهلیت: بند سوم ماده ۸۴ قانون آ.د.م در این باره مقرر
 می‌دارد: «خواهان به جهتی از جهات قانونی از قبیل صغر، عدم
 رشد، جنون یا ممنوعیت از تصرف در اموال در نتیجه حکم
 ورشکستگی، اهلیت قانونی برای اقامه دعوا نداشته باشد.» لذا
 عدم اهلیت به عنوان یکی از ایراداتی است که می‌توان مطرح نمود.

ب) ایراد عدم احراز سمت: ایراد عدم احراز سمت صرفاً در موردی
 قابل طرح است که شخصی به نمایندگی از خواهان اقامه دعوی کند و
 سمتش محرز نباشد. بند پنجم ماده ۸۴ به این مورد پرداخته است:
 «کسی که به عنوان نمایندگی اقامه دعوا کرده از قبیل وکالت یا
 ولایت یا قیمومت و سمت او محرز نباشد.»

۳. دسته سوم ایرادات باعث ایجاد یک مانع دائمی در جریان رسیدگی
 به دعوا می‌گردد.

الف) ایراد عدم توجه دعوا: وفق بند چهارم ماده ۸۴ قانون آ.د.م. در
 صورتی «ادعا متوجه شخص خوانده نباشد.» وی می‌تواند این ایراد را
 مطرح نماید و در صورت پذیرش ایراد، قرار رد دعوا صادر می‌شود.

ب) ایراد امر مختومه: مطابق بند شش ماده ۸۴ در صورتی که: «دعوی طرح شده سابقاً بین همان اشخاص یا اشخاصی که اصحاب دعوا قائم مقام آنان هستند، رسیدگی شده نسبت به آن حکم قطعی صادر شده باشد.» موضوع مشمول قاعده اعتبار امر قضاوت شده می‌گردد و در صورت طرح با قرار رد دعوا مواجه می‌گردد.

ج) ایراد عدم نفع خواهان: بند دهم ماده ۸۴ این ایراد را ذکر نموده است: «خواهان در دعوی مطروحه ذی نفع نباشد.»

د) ایراد عدم تأثیر دعوا: بند هفتم ماده ۸۴ مقرر می‌دارد که یکی دیگر از ایرادات که امکان طرح از سوی خواننده دارد: «دعوا بر فرض ثبوت، اثر قانونی نداشته باشد از قبیل وقف و هبه بدون قبض.»

ه) ایراد عدم مشروعیت موضوع دعوا: بند هشتم ماده ۸۴ یک از ایرادات را این می‌داند: «مورد دعوا مشروع نباشد.»

و) ایراد جزمی نبودن دعوا: طبق بند ۹ ماده ۸۴ قانون آیین دادرسی مدنی، یکی از ایراداتی که ممکن است به دعوا وارد شود این است: «دعوا جزمی نبوده بلکه ظنی یا احتمالی باشد.»

ز) ایراد به زمان اقامه دعوا: «دعوا خارج از موعد قانونی اقامه شده باشد.» ایراد دیگری است که در بند یازدهم ماده ۸۴ قانون آ.د.م ذکر گردیده است.

ح) ایراد رد دادرس: در صورتی که موارد رد دادرس مطرح گردد هرکدام از طرفین می‌توانند ایراد رد دادرس را مطرح نمایند. امکان طرح ایراد رد دادرس به دلیل جلوگیری از خروج از بی‌طرفی قاضی است.

مبحث دوم: ایراد امر مختومه

همان طور که پیشتر گفتیم برابر بند ششم ماده ۸۴ قانون آیین دادرسی مدنی: «چنانچه دعوی طرح شده سابقاً بین همان اشخاص یا اشخاصی که اصحاب دعوا قائم مقام آنان هستند، رسیدگی شده و نسبت به آن حکم قطعی صادر شده باشد» دادگاه مجدداً وارد رسیدگی ماهوی نخواهد شد و بر اساس قاعده اعتبار امر مختوم می‌باید اقدام به صدور قرار رد دعوا نماید.

مبحث سوم: شرایط تحقق اعتبار امر مختومه

گفتار اول: وحدت اصحاب دعوا

منظور از اصحاب دعوا، طرفین دعوا هستند که در دادرسی دخالت داشته‌اند. البته این مسأله به قائم‌مقامان آن‌ها نیز تسری می‌یابد؛ لذا در صورت تصمیم در ماهیت موضوع برای قائم‌مقامان آن‌ها هم واجد اثر است.^۱ البته در اینجا تفاوتی بین قائم‌مقام قانونی و قراردادی وجود ندارد.

گفتار دوم: وحدت سبب

ابتدا باید بیان نماییم که منظور از سبب دعوا چیست؟ سبب جهتی است که در امور مدنی شخص به خاطر آن طرف دعوا یا در امور کیفری تحت تعقیب قرار می‌گیرد؛^۲ به عبارت دیگر سبب عمل یا واقعه حقوقی است که بر اساس آن خواهان خود را مستحق در مطالبه می‌داند. سبب می‌تواند ریشه قراردادی داشته باشد یا از جمله اسباب ضمان قهری باشد. برای مثال عقد بیع سببی برای مطالبه ثمن از مشتری باشد یا تلف عین در دست غاصب سبب دعوای مطالبه مثل یا قیمت عین از غاصب است.

گفتار سوم: وحدت موضوع

منظور از موضوع امری است که حکم دادگاه در مورد آن صادر شده است. به طور مثال در دعوای موجر بر مبنای قرارداد اجاره با شخص «الف» مبنی بر مطالبه اجاره‌بهای سال ۱۳۹۶، موضوع دعوا اجاره‌بهای سال

۱. منصور رحمدل، اعتبار امر مختوم، دوفصلنامه رویه قضایی، شماره ۱، ۱۳۹۵، ص ۴۶.

۲. همان، ص ۴۷.

۱۳۹۶ می‌باشد. در صورتی که همان مدعی‌علیه همان خواننده بر مبنای همان قرارداد اجاره، اجاره‌بهای سال ۱۳۹۷ را مطالبه نماید گرچه اصحاب دعوا و سبب دعوا واحد است؛ اما موضوع دعوا متفاوت است به این دلیل که اجاره‌بهای سال ۱۳۹۶ موضوعی متفاوت از اجاره‌بهای سال ۱۳۹۷ می‌باشد.

گفتار چهارم: صدور حکم قطعی

از جمله شروط دیگری که دعوا را مشمول قاعده اعتبار امر مختومه می‌نماید این است که در آن دعوا حکم قطعی صادر گردیده باشد. نکته‌ای که در اینجا به ذهن متبادر می‌شود این است که آیا قاعده اعتبار امر مختومه شامل آن دسته از دعاوی که در مرود آن‌ها قرارهای قاطع صادر گردیده است می‌شود یا خیر؟ گرچه قانون آیین دادرسی مدنی در این باب ساکت است؛ اما حقوقدانان نظراتی ارائه نموده‌اند؛ نظرات مختلفی که از سوی حقوقدانان مطرح گردیده ناشی از تفاسیر مختلف از واژه حکم در بند ششم ماده ۸۴ قانون آ.د.م. است. عده‌ای از حقوقدانان این واژه را اعم از حکم و قرار می‌دانند و برخی دیگر با تفسیر مضیق از این واژه آن را صرفاً شامل احکام می‌دانند و در مورد قرارها اصل را بر عدم اعتبار امر مختوم می‌گذارند. به نظر می‌رسد که دسته دوم از حقوقدانان که قائل به تفسیر مضیق هستند منطقی‌تر به نظر برسد و برای اینکه دریابیم که قرارهای قاطع مشمول قاعده اعتبار امر مختوم می‌شوند مورد به مورد و دعوا به دعوا بررسی لازم را انجام دهیم. همچنین است در مورد گزارش اصلاحی که با وجود اختلاف نظر این باره اصل را بر عدم اعتبار امر مختومه در مورد این‌ها می‌گذاریم.

مبحث چهارم: رسیدگی به ایراد امر مختومه

در رابطه با رسیدگی به ایراد امر مختومه ماده ۸۸ قانون آ.د.م مقرر داشته است: «دادگاه قبل از ورود در ماهیت دعوا، نسبت به ایرادات و اعتراضات وارده اتخاذ تصمیم می نماید. در صورت مردود شناختن ایراد، وارد ماهیت دعوا شده، رسیدگی خواهد نمود.»

در صورت وجود سبب ایراد و سکوت طرفین در صورتی که ایراد مربوط به نظم عمومی باشد دادگاه مکلف است حتی اگر طرفین نسبت به آن سکوت نمایند رأساً نسبت به بررسی آن اقدام نماید.

گفتار اول: مهلت طرح ایراد امر مختومه

در ماده ۸۴ قانون آ.د.م بیان شده است که: «خواننده در موارد زیر می تواند ضمن پاسخ نسبت به ماهیت دعوا ایراد کند.» همچنین ماده ۸۷ قانون مذکور در مورد مهلت طرح ایرادات به طور کلی مقرر می دارد: «ایرادات و اعتراضات باید تا پایان اولین جلسه دادرسی به عمل آید مگر اینکه سبب ایراد متعاقباً حادث شود.»

گفتار دوم: مرجع رسیدگی به ایراد امر مختومه

رسیدگی به ایراد امر قضاوت شده یا امر مختومه به وسیله همان دادگاهی که دادخواست به آن تقدیم شده و صالح به رسیدگی به اصل دعواست، صورت می گیرد.